



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání

Vypracovala: Jana Vandová
Vedoucí práce: Mgr. Josef Nota

České Budějovice 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu

s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. Zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhadování plagiátů.

V Českých Budějovicích

.....

Jana Vandová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Josefu Notovi za metodickou pomoc, postřehy a rady, které mi poskytoval při zpracování bakalářské práce. Děkuji také rodině za podporu během celého studia, ředitelce mateřské školy Janě Pixové za vstřícný a motivující postoj k mému studiu.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na fenomén dnešní doby, kterým je motorismus. Díky tomu vzrůstá význam dopravní výchovy u dětí a mládeže. Zastáváme tezi, že s dopravní výchovou je možno začít (v případě adekvátního přístupu) již v předškolním věku. K výběru tématu bakalářské práce „Význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání“ jsem byla motivována svou profesí, jelikož pracuji jako učitelka v mateřské škole (dále jen MŠ). Dopravní výchova v MŠ je zařazena do Rámcového programu předškolního vzdělávání a je na zvážení každé učitelky, do jaké míry se bude dopravní výchovou zabývat.

Výzkum je zaměřen na výpovědi učitelek z mateřských škol. Cílem je zjistit způsoby, kterými dětem dopravní výchovu přibližují. Nedílnou součástí praktické části je má vlastní učitelská reflexe metod dopravní výchovy.

Klíčová slova: bezpečnost, dopravní výchova, rodina, mateřská škola, předškolní dítě

ABSTRACT

The Bachelor thesis is focused on today's phenomenon – motoring. In connection with this issue, the importance of the traffic training has been increasing considering children and youth. We state the opinion, that it is advisable to start with the traffic training in the preschool age. I was motivated to choose the topic of the bachelor thesis „Importance of the traffic training in the preschool education“ because I work as a teacher in a kindergarten. The traffic training in kindergartens is described in General educational program for preschool education and it is up to each teacher to decide whether and how deep he/she will focus on such topic.

The research is focused on notices of teachers in kindergartens. An integral part of the practical part is my own pedagogical reflection of the traffic training methods.

Keyword: safety, traffic training, family, kindergarten, preschool child

OBSAH:

Úvod	7
I. Teoretická část	8
1. Dopravní výchova	8
2. Význam dopravní výchovy	11
2.1. Mateřská škola a dopravní výchova	13
2.2. Podíl rodiny na dopravní výchově.....	15
3. Předškolní věk dítěte.....	18
3.1. Charakteristika psychických zvláštností dětí předškolního věku vzhledem k dopravní výchově.....	19
3.2. Účast dítěte v silničním provozu	21
3.3. Samostatné dítě.....	22
3.4. Dítě chodec.....	23
3.5. Dítě spolujezdec.....	24
3.6. Dítě cyklista.....	26
4. Klíčové kompetence	28
4.1. Rámcové cíle	29
II. Praktická část	30
1. Praktická část	31
1.1. Dotazníkové šetření	32
1.1.1. Výsledky dotazníkového šetření	32
1.1.2. Závěr dotazníkového šetření	39
2. Praktická část	41
2.1. Tématický blok - „Kamarádi, pojďte si hrát se Stojíkem a Chodíkem“	42
III. Závěr	55
Seznam použité literatury	56
Seznam příloh	58

Úvod

Téma mé bakalářské práce „Význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání“ jsem si vybrala proto, abych upozornila na významnost dopravní výchovy v předškolním vzdělávání.

Jako učitelka mateřské školy s dlouholetou praxí vím, že soustavné zařazování prvků dopravní výchovy je velmi důležité pro bezpečný život dítěte. Nenucené vštěpování správných základních návyků z dopravní výchovy, které by měly být s dětmi prováděny při každodenním pobytu venku (co uděláme před vstupem do silnice, rozhlédneme se nejprve vlevo, poté vpravo, kdy vcházíme do silnice, na jakou barvu musíme stát....) poskytují základní a bezpečnou orientaci v dopravních situacích.

Cílem výzkumné části bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem a jak často se učitelky mateřských škol věnují dopravní výchově zaměřující se na předškolní dítě.

BP je rozdělena na dvě části. V teoretické části budu vycházet z odborné literatury a využiji informací z internetových stránek, časopisů. Vymezím základní pojmy, které jsou nezbytné pro orientaci v uvedené problematice. Naznačím význam dopravní výchovy v kontextu kurikula předškolního vzdělávání. Rovněž nastíním význam a roli rodiny i instituce (MŠ, BESIP a jiné) v této oblasti.

Výzkumná otázka zní:

- Jak se děti předškolního věku seznamují s dopravní výchovou.

V praktické části provedu:

- 1) Dotazníkové šetření mezi učitelkami z mateřských škol zabývajících se výzkumnou otázkou „Jak se děti předškolního věku seznamují s dopravní tematikou“. Šetření provádím z důvodu potvrzení hypotézy, na základě vlastního pozorování, že dopravní výchově předškolního vzdělávání nevěnují učitelé dostatečnou pozornost.
- 2) Reflexi zkušeností s různými metodami, které jsem prakticky využila při dopravní výchově.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V této části bakalářské práce se budu zabývat vývojem a významem dopravní výchovy v obecném slova smyslu. Stručně nastíním psychické zvláštnosti předškolního věku a znalosti, se kterými by se mělo dítě seznámit jako účastník silničního provozu. Zmíním se o důležitosti rodiny a instituci mateřské školy, které pokládají prvotní základy k bezpečnému orientování v dopravních situacích, významu klíčových kompetencí a rámcových cílů předškolního vzdělávání zahrnující dopravní výchovu v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

1. DOPRAVNÍ VÝCHOVA

Doprava je neoddělitelnou a nutnou součástí života člověka. Éra automobilů se začala prosazovat v devadesátých letech devatenáctého století. Ve Spojených státech postupovala automobilizace společnosti velmi rychle. Zatímco v Evropě bylo vlastnictví auta vyhrazeno jen těm nejbohatším, v Americe se je již koncem prvního desetiletí dvacátého století stalo předmětem masové spotřeby a bylo obecně vítáno jako nositel jedinečného technologického, ekonomického i sociálního pokroku.

Vlivem prosazující se „motorové“ mobilizace civilizace a zrodu dopravních nehod s úmrtím se ve světě začaly zavádět opatření vedoucí k bezpečnosti silničního provozu. Semafor, tedy přesněji „světelné signalizační zařízení“ byl instalován v Praze zhruba před 80 lety.

Nezodpovědnost, bezohlednost, neznalost pravidel, neúcta k životu, špatný technický stav pozemních komunikací či dopravních prostředků stojí za vznikem dopravních nehod. Riziko dopravních nehod pramení z mnoha individuálních rozhodnutí, přijímaných jako odpověď na mnohonásobnou interakci na stále se měnící situaci. Dopravní výchova proto není jenom o umění vyučovat, je to součást socializačního procesu. Je proto nutné, aby se školy do těchto aktivit zapojily a aktivně

se jich účastnily.¹

Díky dopravní výchově se učí nejenom děti, mládež, ale i dospělí zvýšené bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích. Jako účastníci provozu mohou zastávat různé role – chodci, cyklisté řidiči. Pomocí dopravní výchovy se je snažíme učit k ochraně zdraví a života. Děti se každodenně pohybují v prostředí, kde se setkávají s různými dopravními prostředky, značkami a nebezpečnými situacemi, které vyžadují základní znalosti a správné bezpečnostní návyky. Nejpřirozenější formou vzdělávání dětí je hra.²

Motorismus dosáhl u nás v posledním období takového stupně rozvoje, že trvale ohrožuje životní prostředí i životy lidí. Proto výchova moderního člověka k bezpečnosti v silničním provozu je nezastupitelnou složkou vzdělávací soustavy v České republice, stala se součástí školní výuky a výchovy, mateřskými školami počínaje.

Cílem dopravní výchovy je příprava člověka aktivně ovládat dopravní situace.

V činnosti rodičů a učitelů se naskýtá mnoho příležitostí jak přispět k snížení nehodovosti dětí v dopravním provozu. Teoretickým rozbořen příčin nehodovosti lze dojít k samé podstatě požadavků v dopravní výchově.

Nehody způsobuje neukázněnost, neopatrnost, neznalost dopravních předpisů, nezkušenost, nerozhodnost, zbrkllost, riskování, nedostatek orientace v prostoru a malá schopnost pohybové reakce na podněty vnějšího světa, nepochybně ještě další nedostatky ve vnímavosti chodce a řidiče.

Statistika úmrtnosti v silničním provozu odhalila, že nejvíce jsou postiženi děti ve věku od 3 do 12 let, proto je nutno začít se zabývat požadavky dopravní výchovy již v předškolním období.³

V mateřských školách, které navštěvují děti předškolního věku, probíhá učení prostřednictvím her. Okruhy obecných znalostí, dovedností návyků, i z dopravní výchovy, jsou dány rámcovými programy, podle nichž se v mateřských školách pracuje. Děti se seznamují s dopravními prostředky, světelnými signály, základními dopravními značkami, učí se rozpoznávat strany, zvuky a získávají další důležité poznatky o dopravě. To vše samozřejmě prostřednictvím her, protože právě při nich děti většinou ztrácejí pocit nejistoty a nebojí se projevit vlastní samostatnosti.

¹ <http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2009/32/32/texty/provalilova.pdf>.

² *INFORMATORIUM. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*, XIX. Ročník, číslo 8. Praha: Portál, 2012. ISSN 1210-7506.

³ BERDYCHOVÁ, Jana, CSc. *Dopravní výchova – Mámo, táto, přesvědč mě, že jezdíme bezpečně*. České Budějovice: Merkur.

Na dopravní výchově se podílí celá řada orgánů a institucí na nejrozličnějších úrovních: od ministerstev až např. po výrobce pestrobarevného dětského oblečení. Bylo a je realizováno mnoho akcí, které mají bezpečnosti dětí v silničním provozu napomáhat.

Dopravní výchova není pouze učení se pravidlům silničního provozu. Jde o široce rozvětvenou a koordinovanou činnost, dlouhodobou a systematickou výchovu v plném smyslu tohoto slova. Nestačí děti něčemu naučit, ale také – což je mnohem obtížnější – vychovat je k dodržování naučeného za všech okolností. Děti se musí naučit aplikovat zásady správného chování v silničním provozu v různých konkrétních situacích. Je třeba v dětech vypěstovat a rozvíjet žádoucí návyky, reakce a automatismy a zároveň formovat morálně volní vlastnosti. Vždyť jak často děti přes veškerou snahu učitelů, rodičů dopravní předpisy porušují, a to i v případech, kdy se je slovně naučily! Někdy je to tím, že znalost správných zásad u dětí nepostoupila do stadia automatického návyku a dítě prostě nedokáže jednotlivé poznatky v praxi využít, aplikovat. Jindy dochází i k tomu, že děti porušují pravidla vědomě. Neuvědomují si, jak je jejich chování nebezpečné, především pro ně samé.⁴

⁴ POMPL, Vladimír. *Děti v silničním provozu, metodika dopravní výchovy dětí ve věku 6-15 let*. BESIP 1970.

2. VÝZNAM DOPRAVNÍ VÝCHOVY

Každý, kdo se nějakým způsobem setkává s provozem na pozemních komunikacích - a je jedno, jestli aktivně nebo pasivně - si určitě uvědomuje, že provoz na našich silnicích je čím dál hustší, a tedy i nebezpečnější.

Výchově účastníků silničního provozu je věnována nemalá pozornost, ať už v médiích nebo realizací speciálních programů a kampaní. Přesto to někdy vypadá, že na našich silnicích se pohybují lidé bez znalosti nejzákladnějších pravidel silničního provozu, bez potřeby tato pravidla dodržovat, bez respektování takových vlastností, jako je slušnost, ohleduplnost, zdvořilost. Často se setkáváme s bezohledností, agresivitou, riskováním.⁵

S narůstajícím množstvím aut na silnicích se zvyšuje i počet dopravních nehod, při kterých dochází k různým zraněním a úrazům. Nejsmutnější ovšem je, že i ke ztrátám na životech. A právě nejmenší děti jsou nejzranitelnějšími účastníky silničního provozu. Na druhé straně, právě jejich mladý věk je pro ně velkou výhodou. Jsou ještě zcela nevinní a neposkvrnění špatnými návyky. Právě v tomto období raného dětství je největší šance k utváření a vštěpování správných návyků v oblasti dopravní výchovy.

S dopravní výchovou se děti setkávají již v mateřské škole a na škole základní. V mateřských školách, které navštěvují děti předškolního věku, probíhá učení prostřednictvím her a dalších činností. Okruhy obecných znalostí, dovedností a návyků, a pochopitelně i z dopravní výchovy, jsou dány programy výchovné práce, podle nichž se v mateřských školách pracuje. Děti se seznamují s dopravními prostředky, světelnými signály, základními dopravními značkami, účastní se besed s policisty.

Učí se rozpoznávat strany, zvuky a získávají další důležité poznatky o dopravě. To vše samozřejmě prostřednictvím her, protože právě při nich děti většinou ztrácejí pocit nejistoty a nebojí se projevů vlastní samostatnosti.

Dopravní výchově dětí předškolního věku napomáhají různé krátkodobé či dlouhodobější programy v dětských časopisech, např. program Dobrý chodec v časopise Sluníčko, soutěžní cykly v časopisech Rodina a škola, Pastelka apod., a pomůcky, obrázkové tiskopisy, výukové videokazety, počítačové hry, omalovánky.⁶

⁵ VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-790-1.

⁶ VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-790-1.

Děti v období předškolního věku se většinou v dopravním prostředí pohybují v doprovodu dospělých osob a starších sourozenců. Přesto mohou nastat situace, kdy se dítě ocitne v dopravním prostředí zcela samo a musí začít rychle řešit vzniklou situaci tak, aby neskončila úrazem nebo smrtí. Pro tyto situace je nutné dítě naučit jednotlivé postupové kroky. Dítě ovšem musí chápat, proč se má v dané situaci chovat právě tímto způsobem a proč nesmí jednat a reagovat ukvapeně a neuváženě.

Nejsnadnější a nejúčinnější metodou je výchova vysvětlování. Tím však není myšleno vysvětlování učitelkou či rodičem, protože pak se většinou jedná jen o poučování, ale dítě samo má dospělému nebo kamarádovi vysvětlit, proč se nesmí vkročit na přechod, když svítí červená, co by mohlo nastat, kdyby náhle vstoupilo před auto, jaké následky by mohly nastat, kdyby se nepřipoutalo, nevzalo si přilbu na kolo apod.

Děti mají již v tomto věku rozvinutou schopnost dedukovat a dokážou pomocí takové dedukce dojít ke správné úvaze. Děti si umí stanovit svá pravidla a řídit se jimi. Naším úkolem je děti navést k tomu, aby si taková pravidla vytvořily. Opakovaně je s dětmi doplňovat a rozšiřovat podle vývoje o další a nová.

Pomocí „svých pravidel“ se dítě snáz učí orientovat v dopravním prostředí, učí se vnímat možná nebezpečí, učí se sebeovládání, rozvíjí si schopnost vidět „neviditelné“ a slyšet „neslyšitelné“.

Jde nejen o rozvoj smyslů, které dítě nutně v dopravním prostředí potřebuje, ale jde i o výuku k předvídání. Jedná se o vytvoření a o rozvoj tzv. dopravního smyslu.⁷

⁷<http://www.czrso.cz/clanky/dopravni-vychova-v-predskolnim-veku>.

2.1. Mateřská škola a dopravní výchova

Děti navštěvující mateřskou školu, jsou v dopravní výchově systematicky vedené podle metodických instrukcí, které mají své osnovy, právě tak jako ve škole. Zdá se, že si děti jen tak hrají „Na vláčky, Na autobus, Na tunel“, ale za všemi těmito hrami je cílené úsilí připravit děti co nejlépe na pohyb v dopravních komunikacích. Hry v mateřské škole jsou zaměřené jednak na obecné rozvíjení pohotovosti dětí, jednak na rozlišování barev, dopravních značek a další dovednosti. Některé mateřské školy jsou přímo vybaveny dopravním hřištěm, které ztvárňuje formu mikrosvěta skutečné dopravní situace. Mateřské školy mají k dispozici speciálně zaměřené filmy, počítačové hry (Moudronos, Bezpečný den s Ajaxem,,), které dětem přibližují dopravní problematiku zábavnou formou.⁸ Vhodné je při činnostech zaměřených na dopravní výchovu využívání názorných pomůcek: semaforek s barevnými žárovkami, barevné praporky, obrázky dopravních prostředků, dětská kola, koloběžky atd.

Spojení pohybových dovedností s požadavky dopravní výchovy je zcela logické, jasné a velmi blízké. Lze předpokládat, že dítě vybavené bohatou škálou pohybových dovedností, s rozvinutými pohybovými schopnostmi (rychlost, pohyblivost, obratnost, dynamická síla a v jistém smyslu i vytrvalost) se bude orientovat v náročné situaci silničního provozu, že bude pozornější, pohotovější, statečnější a rozvážnější, než dítě neobratné, pomalu reagující, bojácné.

Z hlediska potřeb dopravní výchovy je nutné se u předškolních dětí ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho tělo zaměřit na rozvíjení dynamiky nervových procesů, a to těchto kvalit: rychlost, pohotovost, pohyblivost, obratnost, dynamická síla, vytrvalost (ve smyslu vytrvalosti mentální, dokončit započatou činnost, vytrvat až bude úkol splněn). Dále je to orientace v prostoru, schopnost rozvahy a soustředění. Mnohé z uvedených vlastností jsou z oblasti psychomotoriky a mají své těžiště v rozumové a volní výchově. Avšak v oblasti Dítě a jeho tělo jsou pro jejich rozvíjení všechny předpoklady.

I když vybavíme dítě uvedenou paletou vlastností, není ještě záruka, že v dané ohrožené situaci dopravního provozu osvojené kvality uplatní, zda je bude umět využít v pravý čas, zda v jednání nezklame, nezakolísá. Proto je nutné se soustředit na

⁸ JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.

důkladné osvojení uvedených vlastností.⁹

Dopravní výchova pro předškolní děti vychází z odborných předpokladů o schopnostech a vlastnostech dětí – hravosti, potřebě naplňovat cíle a soustavnosti. Mateřská škola rodičům pomáhá ve výuce a také poskytuje příklad, jak by měla dopravní výchova předškolních dětí vypadat. Hlavním zdrojem úspěchu je však tvořivý přístup učitelky mateřské školy k této problematice.

⁹ BERDYCHOVÁ, Jana, CSc. *Dopravní výchova – Mámo, táto, přesvědč mě, že jezdíme bezpečně*. České Budějovice: Merkur.

2.2. Podíl rodiny na dopravní výchově

Rodina představuje významné sociální a výchovné prostředí pro vývoj a rozvoj dítěte, ale podílí se na uspokojování potřeb všech svých členů – dospělých i dětí. Dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů pro rodiče, je otevřenou budoucností, v interakci s dítětem rodič získává zkušenosti specificky lidské.¹⁰

Rodiče poskytují dítěti první modely řešení sociálních situací a tak ovlivňují jeho předpoklady pro zařazení do společnosti. Co rodiče vytvoří nebo pokazí v prvních letech života, to dítě provází i v budoucnosti. Prvá léta života jsou pro formování osobnosti nejdůležitější a v těchto letech se také nejvíce na výchově podílí rodina. Všechno co se v tomto období děje je proto velice významné a stává se základním kamenem pro výstavbu dalších znalostí a funkcí. Rodiče vkládají do výchovy své představy, ideály, znalosti a svůj osobní příklad. Rodič jak vědomě, tak i bezděčně předává dítěti své morální zásady a stává se objektem nápodoby, obdivu a někdy i kritiky.

Chceme-li naše děti uchránit před nehodami, přejeme-li si, aby se samostatně a bezpečně pohybovaly v dopravních situacích, musíme s dopravní výchovou začít hned od začátku. Zařadíme ji do našich výchovných způsobů tak, aby se stala samozřejmou součástí běžného denního života.

Také pro začlenění dítěte do kolektivu vrstevníků má dopravní výchova svůj význam. Pocity, které dítě prožívá mezi kamarády, se významně podílejí na jeho sebeuvědomění a dobrém životním pocitu vůbec. Děti, které nebudou umět jezdit na kole, lyžovat, nedokážou nic spravit, ty se snadno stanou terčem posměchu spolužáků. Na rodičích záleží, aby děti do těchto dovedností uvedli a položili pro ně základy.

Rodina a její členové mají jednu vlastnost, která je od všech ostatních výchovných činitelů odlišuje. Je to citové působení. I když dítě později získá citový vztah k učitelce v mateřské škole, citové vztahy k rodičům jsou nejhlubší a vznikají nejdříve. Skrze tyto citové vztahy veškeré výchovné zásahy do života dítěte pronikají hlouběji a s větší intenzitou. Většinou prvky výchovy posilují, někdy ovšem mohou působit negativně. Právě role „rodič-učitel“ někdy bývá problematická. Chceme-li dosáhnout toho, aby dítě nějakou dovednost zvládlo co nejrychleji, snadno se stane, že nepokračuje-li výuka směrem, který jsme si předsevzali, rozloučíme se, hubujeme, až

¹⁰ MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

výuka skončí pláčem. Těmto situacím bychom se měli vyhýbat, ovládnout se, nerozhněvat se, naopak své city omezit. To je ovšem velice těžké a ne každý to dovede. Pokud víme, že toho nejsme schopni, uděláme lépe, když výuku přenecháme nějaké méně citově angažované osobě. Může to být i člen rodiny, babička, dědeček, strýček nebo přímo odborník na danou problematiku.¹¹

Ale ať nám pomáhá kdokoliv zásadní roli vychovatele a osobního příkladu hrají především rodiče. Teprve v pozdější době do ní vstupuje škola. Na úrovni dopravní výchovy

předškolním věku bude záviset pozdější chování všech účastníků silničního provozu.¹²

Souhrnně se význam rodiny pro dopravní výchovu dětí dá vyjádřit takto:

- rodiče jsou zodpovídající za bezpečnost svých dětí
- základy dovedností, znalostí a morálních postojů se vytvářejí v prvních letech života dítěte, kdy hlavním činitelem je rodina
- dopravní výchova je součástí výchovy vůbec, dobrá výchova se neobejde bez přípravy na dopravní situace a opačně.¹³

Obecně základní úkoly rodičů při dopravní výchově dětí předškolního věku:

- sami dodržují pravidla provozu na pozemních komunikacích a jsou svým dětem vždy dobrým příkladem
- učí děti obratnosti, disciplíně a rozvíjejí jejich motorické schopnosti
- zajistí dětem vhodné prostory pro hry a trvají na zákazu her na ulici, v její blízkosti a na nebezpečných místech
- seznamují děti se základními barvami a se základními tvary (trojúhelník, čtverec, kruh) dopravních značek
- názorným příkladem a vysvětlením pomáhají dětem orientovat se v základních dopravních situacích (rozlišování barev na semaforu, rozlišování vozovky od chodníku, přechody pro chodce)

¹¹ JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.

¹² OLŠAN, Miroslav, KONEČNÝ, Martin. *Bezpečí dítěte v dopravě – pomocník a rádce rodičům*. Praha: Ministerstvo dopravy, 2008.

¹³ JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.

- cvičí s dětmi přecházení ulice na řízených křižovatkách a na vyznačených přechodech
- seznamují děti s druhy dopravních prostředků
- učí děti základům ohleduplného chování v dopravních prostředcích
- cvičí s dětmi rozlišování pravé a levé strany
- naučí děti významu některých dopravních značek (např. přechod pro chodce – značka vodorovná a svislá), které jsou v blízkosti bydliště.¹⁴

Rodinná výchova skutečně není jediný činitel ovlivňující rozvoj osobnosti, je to však činitel důležitý a stojí za to orientovat se v něm. Porozumět může znamenat nepřeceňovat, ale ani nepodceňovat vliv výchovy v rodině na vývoj osobnosti dítěte.¹⁵

¹⁴ VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-790-1.

¹⁵ MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

3. PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE

Předškolní období trvá od 3 do 6-7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Předškolní věk je charakteristický stabilizací vlastní pozice ve světě, diferenciací vztahu ke světu. Předškolní věk je označován také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, aby to bylo možné musí dítě přijmout řád, který chování k různým lidem upravuje.¹⁶

V předškolním období jsou „okna poznávání a rozvíjení“ otevřena dokořán, je to mimořádně příznivé období pro rozvíjení různých stránek osobnosti dítěte. Probíhají zde intenzivně procesy zrání i učení a nikdy potom už se jedinec nebude vyvíjet tak bouřlivě a snad ani tak intenzivně, a proto je nutno využít tuto dobu k co nejširšímu rozvoji dítěte. K rozvíjení dítěte už dávno nestačí pouhá láska a zdravý selský rozum. Celé předškolní období je charakteristické významnými změnami v různých oblastech biologického a psychosociálního vývoje.

Roste kvalita pohybové koordinace, pohyby jsou přesnější, účelnější, plynulejší. V rámci společných činností s rodiči nebo jinými dospělými velmi dobře dokáže pozorovat a napodobovat sportovní aktivity. Dochází k rozvoji jemné motoriky, která je však značně determinována osifikací (přeměnou chrupavky v kost) ruky. V tomto období dochází k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení. V období mezi třetím a šestým rokem je též obdobím zkvalitňování řečových dovedností. Mezi významné potřeby tohoto období patří potřeba citového vztahu, potřeba sociálního kontaktu, společenského uznání emancipace, identity, seberealizace. Významnou rovinnou v předškolním období je rovina osvojování si sociálních rolí. Velmi důležitou a nezbytnou činností dítěte předškolního věku je hra.

Souvisí s rozvojem motoriky, s rozvojem kognitivních struktur, s motivačně-volními vývojovými faktory, s rozvojem a naplňováním sociálních vztahů.¹⁷

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-802-4609-560.

¹⁷ MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.

3.1. Charakteristika psychických zvláštností dětí předškolního věku vzhledem k dopravní výchově

Malé děti předškolního věku mají obecně vlastnosti, které vymezují respektování a pochopení dopravních pravidel. K těmto vlastnostem obecným se připojují individuální vlastnosti každého dítěte.

Mezi obecné vlastnosti patří:

- dítě má oči v nižší úrovni než dospělý, zorné pole je uloženo níže
- teprve po čtvrtém roce začíná dítě chápat jednoduché geometrické útvary, kříž, obdélník; význam dopravních značek je proto schopno chápat mnohem později
- spolehlivé rozlišení barev si dítě osvojí někdy až těsně před nástupem školy
- schopnost rozlišování pravé a levé strany se vytváří někdy až ve školním věku, platí tato statistika: 50% 6 ročních dětí je schopno bezpečně rozlišit pravou a levou stranu.
- význam zvuků není dětem tak jasný jako dospělým, děti hůře určují polohu zdroje zvuku
- pozornost je nerovnoměrně zaměřená a nabývá nerovnoměrné, kolísavé intenzity; dítě si všímá mnoha věcí současně, rychle a nečekaně mění objekt pozornosti
- naučené znalosti nejsou zautomatizované, ve chvíli spěchu a zátěže mohou být zapomenuty
- dítě vnímá část podnětů z okolí izolovaně a není schopno je zapojit do celků, například si všimne hezké barvy auta, ale již není schopno totéž auto spojit s nebezpečím
- dítě je stále připraveno si hrát, zaujmout se fantazií a tato vlastnost je neopouští ani na vozovce.

U předškolních dětí je základem dopravní výchovy rozvíjení vrozených schopností, jako jsou rychlost, rozvaha, obratnost, orientace v prostoru a čase. Všechny hry, které tyto schopnosti podporují, přispívají k bezpečnosti dítěte v dopravním provozu. V hračkářstvích můžeme zakoupit hry, které jsou přímo zaměřené k dopravě. Vhodné jsou též speciálně zaměřené filmy či PC hry.

Forma výchovy má být hravá, ale i velice konkrétní a srozumitelná. Chyby, kterých se dospělí dopouštějí v podávání informací o dopravních pravidlech, jsou tyto:

- informace jsou příliš složité, např.: nechod' příliš rychle, jdi na úroveň výhledu mezi parkujícími vozidly
- informace jsou neurčité, např.: dávej pozor, řidiči tě nevidí, přejdi, až vozidlo přejede, rozhlédni se a přeběhni

Správné formulování informací:

- vždycky dříve, než vstoupíš do vozovky, zastav se asi půl kroku od okraje chodníku
- rozhlédni se napřed vlevo a pak napravo
- přes vozovku jdi přímo na druhou stranu a stále se ještě rozhlížej
- chod' pouze po přechodech pro chodce
- tam, kde je podchod, nepřecházej ulici, ale jdi podchodem
- nepřecházej v místech, kde jsou zaparkovaná vozidla

Všechny znalosti je třeba ověřit na praktických ukázkách a příkladech. Chyba na silnici se už nedá vzít zpět. Mnohé znalosti z dopravní výchovy si děti mohou procvičovat formou her a soutěží v mateřských školách. Cílem dopravní výchovy v předškolním věku je naučit děti základním pravidlům pro chodce, nacvičit pohotovou, ale bezpečnou reakci na první zavolání, nikdy nevbíhat do vozovky, před vstupem do vozovky se zastavit na okraji chodníku a rozhlédnout se na obě strany – vlevo, pak vpravo, neutíkat přes vozovku, ale přecházet v klidu, nejkratším směrem a zásadně na vyhrazených přechodech, hrát si na vyhrazených místech a bezpečných místech, seznámit se se základní signalizací – červená, zelená – a umět na ni správně reagovat, postupně se seznamovat s dopravními značkami a jejich významem a také s posláním a úlohou městských či státních policistů, záchrannou službou, hasiči.¹⁸

¹⁸POMPL, Vladimír. *Děti v silničním provozu, metodika dopravní výchovy dětí ve věku 6-15 let*. BESIP 1970.

3.2. Účast dítěte v silničním provozu

Dítě v předškolním věku si začíná uvědomovat svět kolem sebe, začíná rozeznávat předměty, situace, začíná si uvědomovat nebezpečí. Jako účastník silničního provozu zastává tři role.

- chodec s doprovodem
- pasažér v autě
- dítě cyklista

Dětem je třeba vysvětlit, co obnášejí jednotlivé role a jak se v nich mají správně chovat. V tomto věku dětem ještě chybí dostatek zkušeností a proto jsme velmi často svědky, toho že:

- vstupují do silnice bezstarostně
- často se rozhlíží jen na jednu stranu, většinou nesprávnou
- upoutá-li je něco na protější straně ulice, jsou tím tak zaujaty, že nevnímají svoje okolí

Společným cílem rodičů a učitelů dětí předškolního věku by mělo být, aby děti získaly vědomosti a zkušenosti z dopravní výchovy, vytvořily si správné návyky, vztahy k okolí a k lidem. Je nutné jim vštěpovat ukázněnost, vztah ke zdraví a hlavně opatrnost. Důležité je u dětí rozvíjet ty dovednosti, které ovlivňují jejich reakce při chování v určitých situacích, zejména paměť, pozornost, soustředěnost, ohleduplnost, vnímání i orientaci v prostoru a čase. Tyto dovednosti jsou velmi prospěšné pro jejich bezpečný pohyb venku.¹⁹

¹⁹<http://clanky.rvp.cz/clanek/r/PAB/4> .

3.3. Samostatné dítě

Všichni si přejeme, abychom nemuseli mít o bezpečnost dětí starost, aby děti byly samostatné a reagovaly vždy správně. Samostatnost se ovšem v různém věku chápe odlišně a rodiče se na jejím utváření výrazně podílejí. U dětí předškolního věku, bychom měli dosáhnout:

- seznámení se základními barvami – dítě se učí rozeznávat barvy, spojovat je s jejich významem určitého signálu v dopravě, například: Zelená – můžeš přecházet vozovku, červená – nesmíš vstoupit do vozovky
 - seznámení se základními tvary – trojúhelník, čtverec, kruh, seznámení s tvary dopravních značek, představou dopravní značky jako prostředku dorozumění v dopravě
 - seznámení s funkcí a významem světelného semaforu pro chodce
 - nácvik prostorové orientace – co je vlevo, vpravo, nahoře, dole, blízko, daleko, použití prostorové orientace v dopravních situacích
 - nácvik přecházení ulice na vyznačených přechodech – rozhlédnout se vlevo, pak vpravo, zastavit před okrajem chodníku, přecházet přímo, ještě se rozhlízet, nezastavit se, když se změní barva semaforu
 - hrát si na vyhrazených místech – dokonale poučit děti o důsledcích her na vozovce
 - upozornit na špatnou viditelnost při nepříznivém počasí, výhody pestrého oblečení
-
- seznámení dětí s druhy dopravních prostředků a jejich významem
 - seznámení s významem dopravních předpisů
 - zásady chování v prostředcích hromadné dopravy, nastupování, vystupování

3.4. Dítě chodec

Malé děti se v silničním provozu většinou nepohybují samy. Nikdo však nemá záruku, že dítě držící se za ruku matky, otce, nebo jiného dospělého se náhle nevytrhne. Proto by pro každého řidiče mělo jakékoliv dítě v blízkosti silnice signalizovat řidiči „Pozor!“. Ať se drží za ruku, je samo nebo ve skupince dalších dětí při vycházce s učitelkou.²⁰

Jako chodec se dítě účastní dopravy stále častěji, ale vzhledem k výšce své postavy je jejím nejohroženějším účastníkem. Stále se však teprve učí odhadovat rychlost přibližujících automobilů a orientovat se v provozu. Jednotlivá pravidla bezpečné chůze na chodníku, krajnici nebo při přecházení vozovky musí být s dětmi probírána trpělivě a při chůzi na konkrétní cestě.

Děti učíme:

- vybírat vhodné místo pro přecházení s dáváním přednosti přechodů pro chodce, řízených křižovatek, podchodů a nadchodů
- zábradlí zabraňuje vstoupení do vozovky, není to prolézačka
- chůzi po pravé straně chodníku, nikoli po obrubníku
- nepřekážet proti jdoucím
- vždy zastavit na okraji chodníku, řádně se rozhlédnout a navázat oční kontakt s řidičem
- přecházet kolmo a co nejrychleji na druhou stranu vozovky
- jaká nebezpečí hrozí při zbrklém jednání
- chodník není na hraní
- místem ke hraní je hřiště²¹

²⁰Dopravní výchova v rodině, Josef Votruba, Fortuna, Praha 2001, ISBN 80-7168-790-1.

²¹ OLŠAN, Miroslav, KONEČNÝ, Martin. *Bezpečí dítěte v dopravě – pomocník a rádce rodičům*. Praha: Ministerstvo dopravy, 2008.

3.5. Dítě spolujezdec

Snad každý otec nebo matka, vozí v automobilu své potomky. Auto bývá kromě letadla považováno za jeden z nejvhodnějších dopravních prostředků pro přepravu dětí. V automobilu lze vyhovět individuálním potřebám dítěte, můžeme vzít s sebou více věcí pro jeho pohodlí a nehrozí setkání s přenosnými chorobami jako v hromadných dopravních prostředcích.²² Ne každý si však uvědomuje, že i při těchto jízdách (ať jsou dlouhé nebo krátké) je nutné dodržovat určité důležité zásady.

Nejdůležitější zásadou je připoutat se bezpečnostními pásy, děti mladší 12 let (menší než 150 cm) převážet za použití zádržných systémů. Rodiče často podlehnou žadonění dětí a alespoň na cestě mimo provoz dovolí dítěti sedět vedle řidiče bez zádržného systému. Ať už je k tomu vede pýcha rodičovská nebo řidičská či touha vyhovět dítěti, vždy tím dítě ohrožují. Situace na silnicích jsou nevypočitatelné a každý řidič jistě ví, že se nemůže spoléhat jenom sám na sebe.

Povídání s dětmi v automobilu ano či ne? Komentáře řidičů při jízdě jsou často předmětem kritiky: „Koukej na toho osla, jak jede! Ten se zbláznil! Nemysli si, frajere, že mě předjedeš. Toho předjedeme jedna dvě“ Tím ovšem pohodu v autě nezlepšují, a už vůbec nemají dobrý vliv na dopravní výchovu dítěte jako spolujezdce. Naopak vhodně volené komentování jízdy je výborným prostředkem pro seznamování dětí s pravidly provozu, pro dopravní výchovu. Přispěje se tím i k pohodové jízdě.

Stejně tak nástup do auta je velice důležitý pro celý průběh jízdy. Děti samozřejmě řádně usadíme do sedaček, připomeneme nebezpečí přiskřípnutých prstů, proto raději dveře zavíráme sami. Zasuňme páčku dětské pojistky. Těžko můžeme spoléhat na to, že děti dveře během jízdy neotevřou. Vysvětlíme jim, že během jízdy se nesmí cokoliv vyházet z auta. Děti smějí vystoupit, až když jim dospělý sám otevře dveře. Základním předpokladem bezpečné jízdy je i chování dětí na zadních sedadlech. Dětský smích a hry jsou příjemné při klidné jízdě. Ve stresových situacích, např. při jízdě v cizím městě, je těžší orientace, nebo ve ztížených povětrnostních podmínkách (při náledí, v dešti, na zasněžené vozovce) mohou řidiči vadit. Velice nepříjemné pro řidiče také je, když se děti na zadních sedadlech perou.

Důležité je před jízdou zkontrolovat, zda jsou všechny věci ve vozidle pevně uchyceny. V případě prudkého zabrzdění se i relativně malý předmět stává střelou a může vážně

²² JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.

zranit dítě nebo jiného ze spolujezdců.²³

Pro bezpečnost dětí při jízdě autem se souhrnně doporučuje:

- řízení auta s dětskými pasažéry je něco zcela jiného než převoz dospělých osob
- řízení auta je zodpovědná a náročná práce, i dítě může pomoci dobrým chováním
- auto není hračka, je to dobrá, ale i nebezpečná věc
- s dětmi v autě nekouříme
- komentářem při jízdě autem pomáháme učení dopravním předpisům, dáváme vlastní příklad chování v dopravním provozu
- dodržujeme zásadu – dítě patří pouze na zadní sedadlo automobilu
- výbavu vozidla přizpůsobíme dětskému cestovateli – opatříme si dětské pojistky, dětskou sedačku
- pokud jsme méně zkušení řidiči a převážíme malé děti, je nutný doprovod další dospělé osoby na zadním sedadle
- na cesty s dětmi bereme dostatek jídla, pití, myslíme i na případ zvracení
- vedeme děti k disciplinovanému chování v dopravním prostředku, platí zákaz manipulace s částmi automobilu.²⁴

²³ VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-790-1.

²⁴ JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.

3.6. Dítě cyklista

Děti se jako cyklisté mohou na silnicích samostatně pohybovat již od dovršení desátého roku. Z pohledu výuky vnímání rizik v dopravním prostředí je samozřejmě brzký start výhodou, protože se děti učí vnímat různé situace v relativně časném věku. Je ovšem nutné si uvědomit, jaké znalosti a jaké dovednosti musí dítě ovládat. A co z těchto znalostí a dovedností děti ve skutečnosti dosavadní výukou získaly. Aby dítě zcela bezpečně ovládalo jízdu na kole v rizikovém prostředí, musí se naučit tato rizika vnímat a předvídat, musí dokonale ovládat své kolo, musí znát význam pravidel a značek, musí chápat, že všichni ostatní řidiči a chodci jsou jeho partneři. Každý má na silnici svá práva, své úmysly, potřeby, nálady a problémy. Musí se naučit vnímat okolí a vcítit se do myšlení ostatních.²⁵

Pro jízdu na kole platí stejně jako pro chůzi na chodníku, že dítě musí být doprovázeno. Vždy je ale na místě zvážit nutnost, zda se pohybovat s tak malým dítětem na silnici a nepoužívat raději cyklostezku. Pokud dítě jede po chodníku, dospělý má vždy na cestu dohlížet a kráčet podél malého jezdce po vnější straně chodníku. Pokud přecházíme s dítětem na tříkolce, kole městskou komunikaci, je vždy lépe, když dítě sesedne a rodič v jedné ruce vede tříkolku, kolo a druhou rukou vede dítě.

Umění řídit jízdní kolo bez jakýkoliv pomůcek si děti osvojí snadno a brzo. Ale ještě dlouho potom se nedá hovořit o schopnostech dítěte jet samostatně na kole po silnici. Již šestileté děti dovedou na kole různé kličky a osmičky, ale zároveň si pletou levou a pravou stranu. Předvádějí na kole krkolomné kousky a klidně vjedou do protisměru.

Kolo dává dítěti vytouženou rychlost, ale s ní se zároveň zvyšuje nebezpečí havárie. Jízda na kole je pro dítě další hrou. Zprvu jezdí nejistě, klikatě, pak jej jízda „cik cak“ začne bavit, otáčí se za zajímavými zvuky, dojede si na druhou stranu silnice za kamarádem, aniž se podívá, zda nekříží cestu automobilu. Všechny charakteristiky dětské psychiky se zde uplatňují ještě výrazněji než při chůzi. Dítě není schopno se soustředit na více věcí dohromady. Například když zvoní zvonečkem, volá na kamarády a cítí vítr okolo uší, tak už nemůže dávat pozor na ostatní události silničního provozu. Krátká chvíle radosti může přinést mnoho smutku a trápení.

²⁵ HEINRICOVÁ, Jitka, STRÁNSKÁ, Ivana, WINKLEROVÁ, Monika. *Metodika pro výuku dopravních značek*. Centrum dopravního výzkumu, 2006.

Hlavní zásady pro dítě-cyklistu lze shrnout takto:

- bezpečně a správně vybavené kolo
- bezpečná znalost pravidel a jejich uplatnění
- bezpečné ovládání kola

4. KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Učení je pro člověka celoživotním procesem. V prvních desetiletích je vychováván prostřednictvím zařízení, jako jsou mateřské školy, základní školy a další vzdělávací instituce. Pro ty platí státní normy a obsah vzdělávání je prostřednictvím zákonů a nařízení podřízen právnímu řádu.

Úkolem školy je zprostředkovat vědomosti, dovednosti a schopnosti a vychovávat žáky. Vyučování je vždy spojeno s výchovou. Veškerá práce školy se uskutečňuje na základě hodnot a norem.

Při vyučování musí být děvčata a chlapci při vši odlišnosti chápáni jako rovnoprávní a rovnocenní, přitom však musí být brány vážně jejich rozdílné životní zkušenosti, zájmy a potřeby a musí být vedeni k partnerství ve vzájemném kontaktu. Rozdílná výkonnost žáků má být vyvažována podporováním různých talentů, sklonů, zájmů a kulturních a sociálních zkušeností. Škola má podporovat motivaci a výkonnost žáků, má je vést k zaručeným výsledkům učení a vychovávat je ke vzájemné ohleduplnosti a toleranci.

Nabytí klíčových kompetencí může být také podnětem ke změně postoji k nezaměstnanosti, protože klíčové kompetence zahrnují vedle orientace na trh práce také orientaci na osobnost.

Klíčové kompetence znamenají další vzdělávání přesahující profese. Nabytí klíčových kompetencí je tudíž krokem v rozvíjení vlastní osobnosti. Mají delší životnost než kvalifikace vázané na profesi. Proto mohou sloužit jako základ pro další učení. Vybízejí k celoživotnímu učení, k procesům stálých změn a k možnostem dalšího rozvoje osob a společnosti.²⁶

Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů. V kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince. Jejich pojetí i obsah vychází z hodnot společností přijímaných a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu člověka.

²⁶ BELZ, Horst, SIEGRIST, Marco. *KLÍČOVÉ KOMPETENCE a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.

4.1. Rámcové cíle

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu očekávají.

Rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní orientaci předškolního vzdělávání a stejně tak i každodenní práce pedagoga. Tyto cíle je třeba vnímat tak, že pokud jsou naplňovány, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí, neboť zasahuje-li vzdělávání zároveň oblast poznatků, hodnot a postojů, získává dítě dovednosti, mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější.²⁷

²⁷ Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004.

II. Praktická část

Cílem bakalářské práce s využitím dotazníkového šetření jsem zjistila jakým způsobem a jak často se učitelky mateřských škol věnují dopravní výchově zaměřující se na předškolní dítě.

V praktické části jsem se nejprve zaměřila na učitelky z mateřských škol v okresech České Budějovice, Písek, Tábor, Jihlava. U těchto učitelek jsem zjišťovala jakým způsobem a v jakých časových intervalech seznamují děti předškolního věku s dopravní výchovou.

Takto jsem si vybrala 50 respondentů z různých okresů pro výzkum.

K samotnému zkoumání jsem sestavila do dotazníkového šetření celkem 10 otázek.

V druhé praktické části jsem provedla reflexi vlastní činnosti na vyzkoušené aktivity týkající se dopravní výchovy, abych ukázala, že dopravní výchova může být zábava i legrace a zároveň, aniž si to děti uvědomují, učí se novým poznatkům a dovednostem. Dopravní výchova je zařazována průběžně do celého školního roku. Prolíná se během dne do všech činností v mateřské škole. V této praktické části jsem popsala jeden tematický blok.

1. PRAKTICKÁ ČÁST

K vyhodnocení praktických částí slouží výzkumné metody, které systematickým postupem získáváním a zpracováním dat se záměrem objasní sledovanou problematiku. Pro svou praktickou část jsem si vybrala dotazník, který je nejrozšířenější pedagogickou výzkumnou technikou.

Dotazníkové šetření má své výhody i nevýhody.

Výhody:

- snadná a rychlá administrace
- možnost oslovení většího počtu respondentů a tím získat značné množství údajů
- získáváme informace, které nejsme schopni získat jinou technikou
- údaje lze většinou plně kvantifikovat
- anonymita respondentů

Nevýhody:

- musíme počítat se subjektivitou výpovědí
- možnost, že se respondent otázce vyhne
- respondentovi vždy nemusí vyhovovat daná forma dotazování
- není možné dovysvětlit otázky v případě, kdy sami nebudeme dotazník administrovat
- přesnost vymezených otázek a variant odpovědí striktně omezuje prostor pro odpovědi respondenta, čímž je někdy nucen zvolit variantu, kterou by jinak nevolil
- možnost zkreslení odpovědí žádoucím směrem

Respondentům v předloženém dotazníku jsem zvolila:

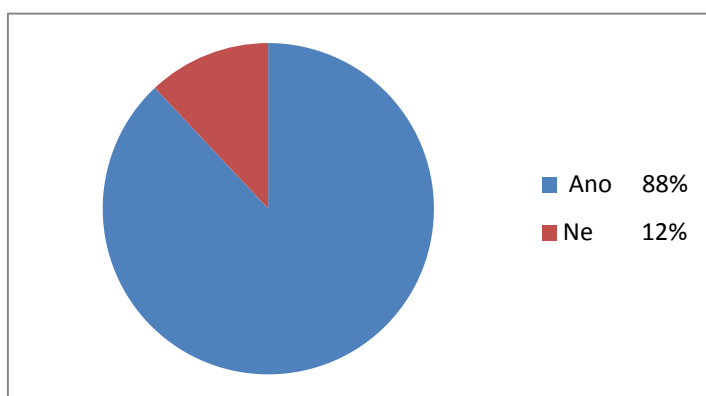
- a) uzavřené (dichotomické) otázky – nabízejí varianty odpovědí, z nichž si dotazovaný musí vybrat
- b) polouzavřené otázky – nabízené varianty odpovědí s následným možným dovysvětlením
- c) otevřené otázky – neomezují respondenta v jeho vyjádření

1.1. Dotazníkové šetření

Výzkumným vzorkem dotazníkového šetření byly učitelky z mateřských škol. Část dotazníků jsem rozdala osobně v Mateřské škole Hlinecká, U Lípy, Dewetterova. Část dotazníků jsem předala kolegyním studujícím na fakultě jihočeské univerzity.

1.1.1. Výsledky dotazníkového šetření

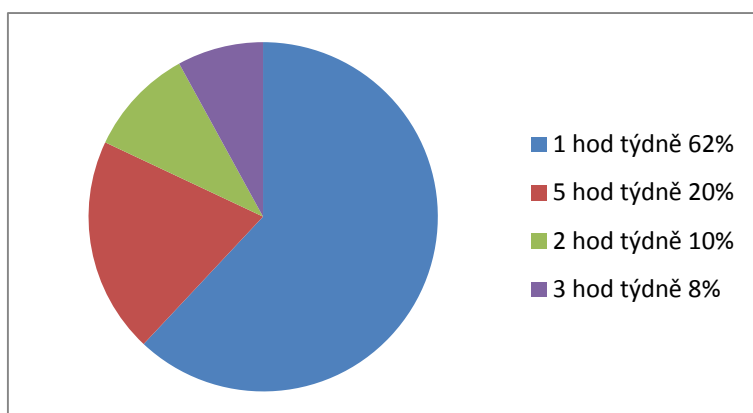
1. Je dopravní výchova součástí výukového programu ve vaší MŠ



44 dotazovaných učitelek odpovědělo, že dopravní výchova je součástí výukového programu v MŠ.

6 učitelek odpovědělo, že dopravní výchova není součástí výukového programu v MŠ.

2. Kolik hodin týdně věnujete dopravní výchově



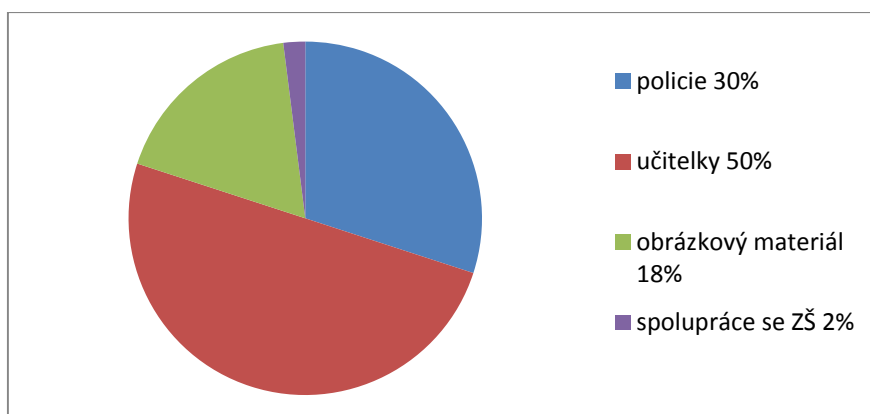
31 učitelek uvedlo, že dopravní výchově se věnují 1 hodinu za týden.

10 učitelek uvedlo, že dopravní výchově se věnují 5 hodin týdně.

5 učitelek uvedlo, že dopravní výchově se věnují 2 hodiny týdně.

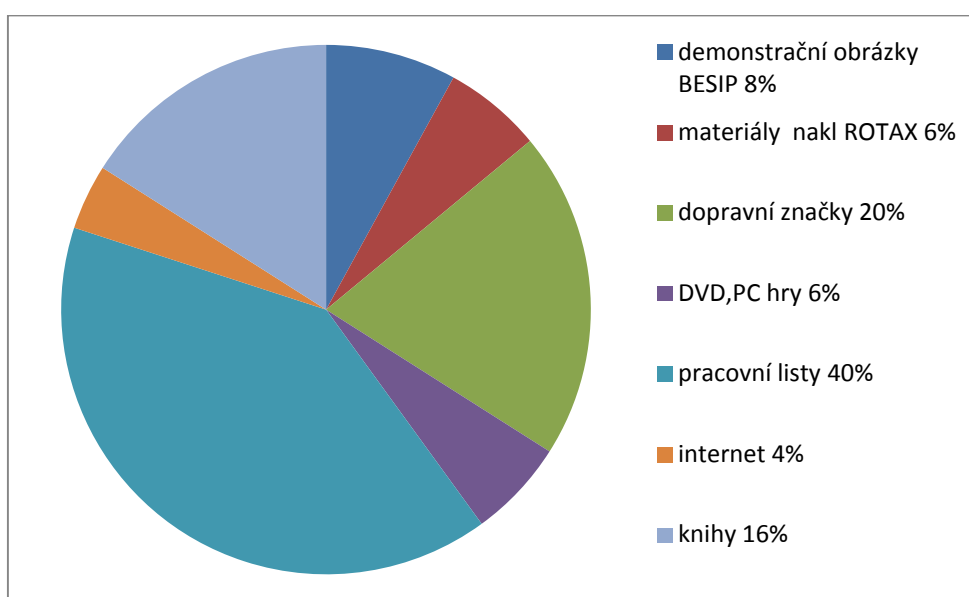
4 učitelky uvedly, že dopravní výchově se věnují 3 hodiny týdně.

3. Prostřednictvím jakých subjektů je dopravní výchova ve vaší MŠ realizována?



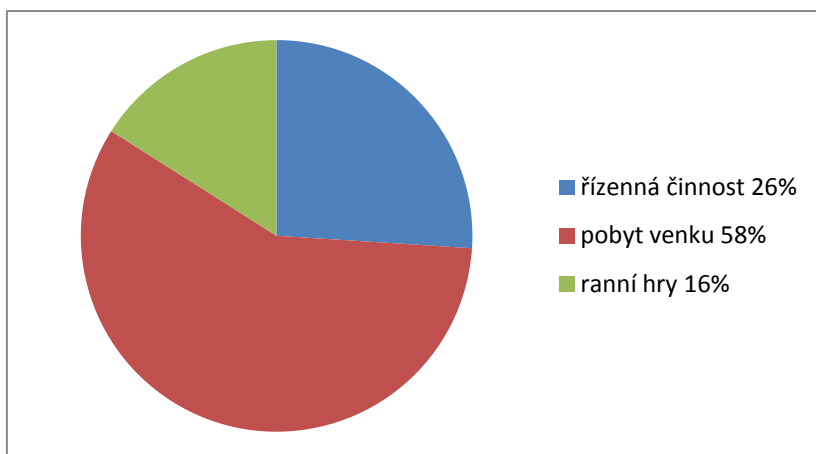
- 25 učitelek uvedlo, že dopravní výchova je zprostředkována jimi samotnými.
- 15 učitelek uvedlo, že dopravní výchova je zprostředkována městskou či státní policií.
- 9 učitelek uvedlo, že dopravní výchovu realizují prostřednictvím obrazového materiálu.
- 1 učitelka uvedla, že dopravní výchovu provádí ve spolupráci se základní školou.

4. Máte v MŠ nějaké materiály zabývající se dopravní výchovou? (Pokud ano, uveďte jaké)



- 20 učitelek má k dispozici pracovní listy s dopravní tematikou.
- 10 učitelek dopravní značky (dřevěné, umělohmotné, papírové).
- 8 učitelek knihy vhodné věku dětí zabývající se dopravní problematikou.
- 4 učitelky demonstrační obrázky od nadace BESIP.
- 3 učitelky materiály od nakladatelství ROTAX,
- 3 učitelky mají k dispozici DVD, PC hry s výukovým programem.
- 2 učitelky získávají potřebný materiál na internetu.

5. Do jakých činností dopravní výchovu zařazujete?

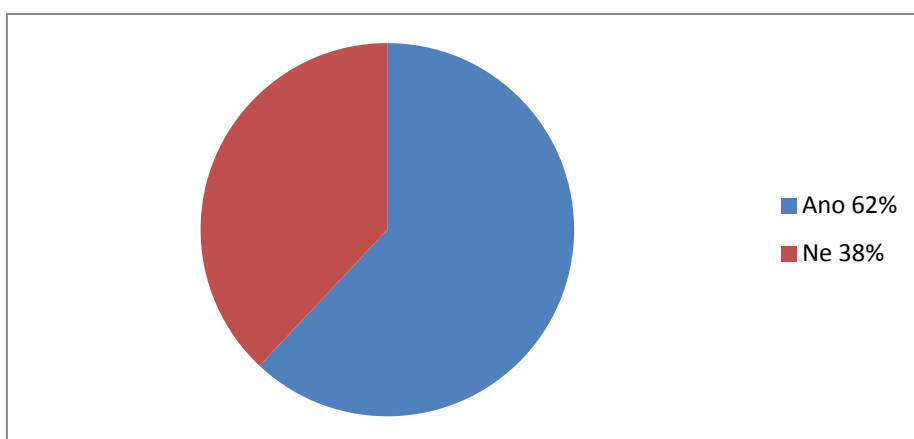


29 učitelek zařazuje dopravní výchovu do pobytu venku.

13 učitelek zařazuje dopravní výchovu do řízené činnosti.

8 učitelek zařazuje dopravní výchovu do ranních her.

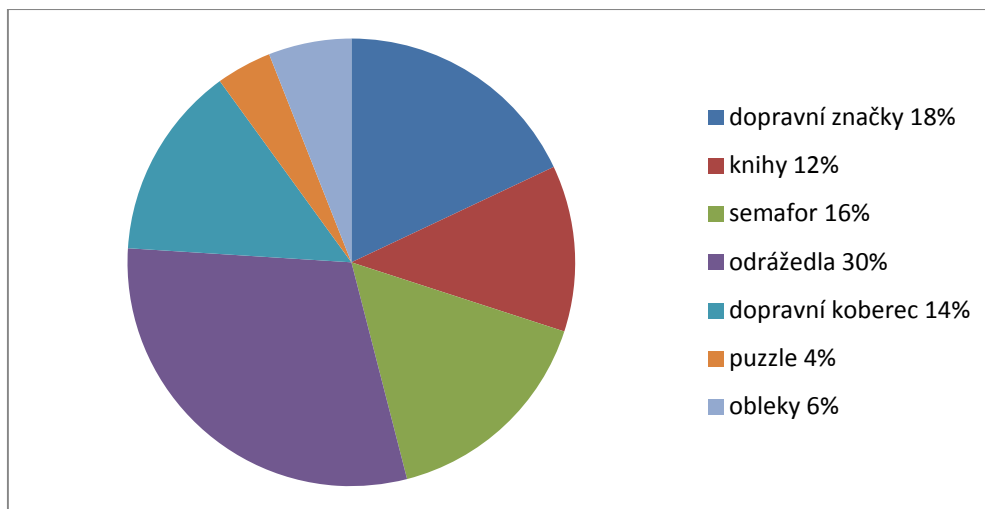
6. Máte v MŠ dostatek pomůcek k výuce dopravní výchovy?



31 učitelek má dostatek pomůcek týkající se dopravní výchovy.

19 učitelek nemá dostatek pomůcek k dopravní výchově.

7. S jakými hračkami nebo pomůckami pro dopravní výchovu si děti mohou volně hrát?



15 učitelek uvedlo, že si děti mohou volně hrát s koloběžkami, tříkolkami, traktůrky.

9 učitelek uvedlo, že děti využívají při volné hře dopravní značky.

8 učitelek uvedlo, že si děti hrají s elektronickým semaforem.

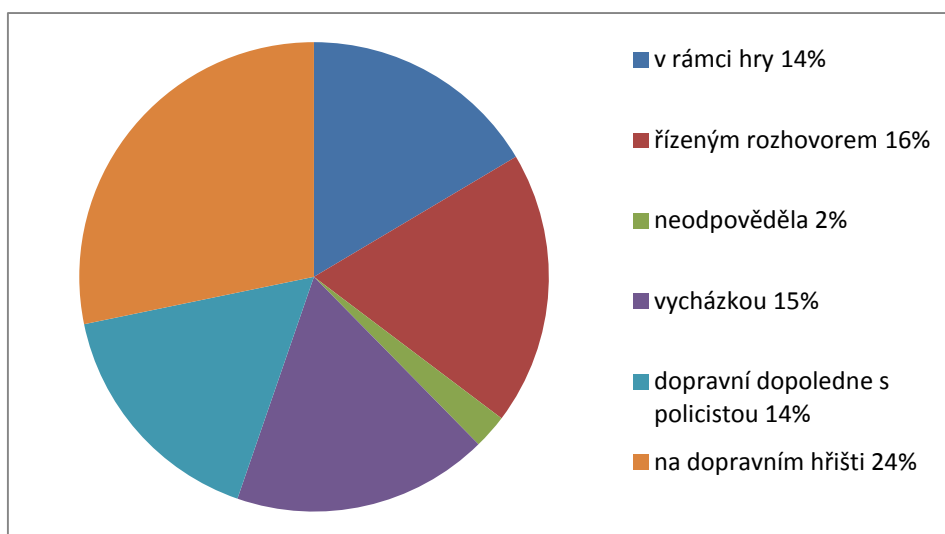
7 učitelek uvedlo, že v rámci volné hry děti využívají dopravní koberec.

6 učitelek uvedlo, že děti si prohlíží knihy s dopravní tematikou.

3 učitelky uvedly, že děti mají k dispozici obleky státní i dopravní policie, hasičů, záchranné služby.

2 učitelky uvedly, že děti skládají puzzle .

8. Jak ověřujete získané vědomosti dětí v dopravní výchově?



15 učitelek ověřuje získané vědomosti při vycházce.

12 učitelek dovednosti ověřuje na dopravním hřišti.

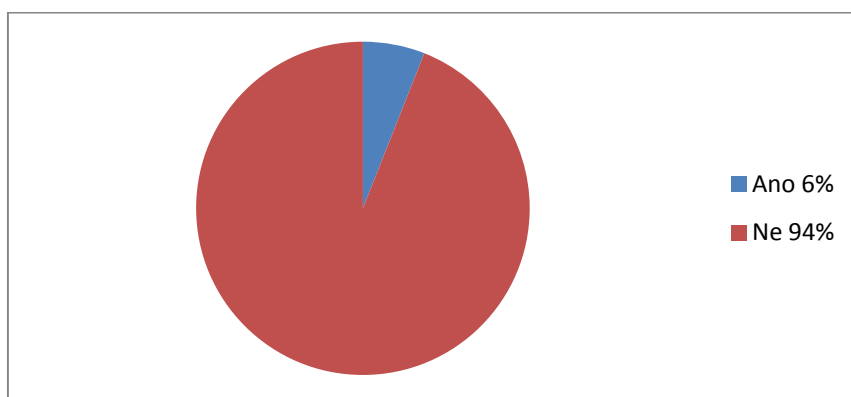
8 učitelek dovednosti ověřuje řízeným rozhovorem.

7 učitelek při řízené hře.

7 učitelek při dopravním dopoledni s policistou.

1 učitelka neodpověděla.

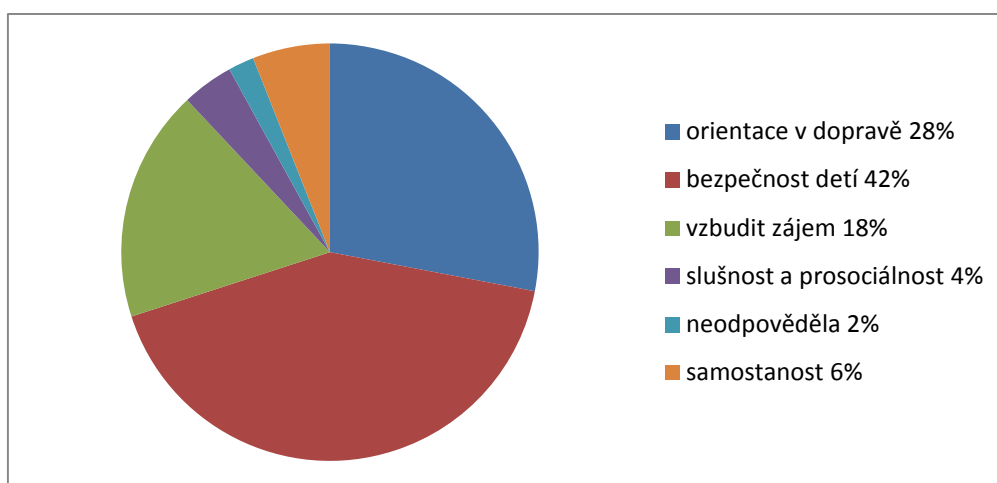
9. Absolvovali jste nějaký kurz či seminář v dopravní výchově?



47 učitelek odpovědělo, že se nezúčastnilo žádného kurzu.

3 učitelky odpověděly, že se zúčastnily kurzu:

10. V čem myslíte, že spočívá význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání?



21 učitelek vidí význam dopravní výchovy v bezpečnosti dětí pro jejich další život.

14 učitelek v lepší orientaci v dopravě jako účastníci silničního provozu.

9 učitelek vidí význam ve vzbuzení zájmu o dopravní výchovu.

3 učitelky díky dopravní výchově rozvíjejí samostatnost dětí.

2 učitelky ve slušnosti a prosociálnosti v dospělém věku.

1 učitelka neodpověděla.

1.1.2. Závěr dotazníkového šetření

Vyhodnocení dotazníkového šetření ukázalo, že děti v předškolním období jsou s dopravní výchovou seznamovány. Vyhodnocené dotazníky potvrdily, že paní učitelky se dopravní výchově věnují. K seznámení dopravní výchovy využívají policisty ČR, audiotechniku, obrázkový materiál, didaktické pomůcky....

Největší význam dopravní výchovy pro děti předškolního věku podle dotazovaných učitelek spočívá v bezpečnosti a základní orientaci dětí v silničním provozu. Díky dopravní výchově se u dětí rozvíjí samostatnost, orientace v prostoru, schopnost samostatně rozhodovat, ale i pružnost při řešení problémů. Dětem jsou vštěpovány základy slušného a prosociálního chování, které si ponesou do dospělosti.

Časovému zařazení dopravní výchovy v předškolním vzdělávání většina dotazovaných učitelek odpověděla, že je věnována přibližně 1 hodina týdně. Tato hodina zahrnuje převážně seznámení a upozornění dětí na bezpečné chování v dopravním provozu v rámci pobytu venku, při výletech a jízdě hromadnými dopravními prostředky. Podle současné rostoucí dopravní nehodovosti, je věnovaná hodina týdně předškolním dětem málo.

Dětem v mateřské škole je dopravní výchova předkládána většinou učitelkami samotnými. Realizují ji prostřednictvím obrázkového materiálu, který mají k dispozici. Některé využívají služeb městské či státní policie, které zprostředkují pro děti besedy s dopravní tematikou.

Výukového materiálu v mateřských školách je poměrně dostatečné množství. Jsou zde knihy, DVD výukové programy, počítačové hry, demonstrační obrázky, pracovní listy, dopravní značky, možnost hledání informací na internetu.

Dopravní výchova v mateřských školách je převážně zařazována do pobytu venku a řízených činností. Malá skupina dotazovaných ji uplatňuje i v rámci volné hry. Děti si mohou dle vlastní fantazie hrát s dopravními značkami, koloběžkami, odstrkovaly. Na dopravu, policisty, záchranáře, hasiče. Vymýšlí si různé dopravní situace, které si sami řídí.

Učitelky mají většinou k dispozici dostatek pomůcek k výuce dopravní výchovy. Některé odpověděly, že není problém chybějící pomůcky doplnit. Pouze 19 učitelek si stěžovala na nedostatečné vybavení školy dopravními pomůckami, díky čemuž se nemohou dopravní výchově dostatečně věnovat.

Většina dětí v rámci volné hry využívá dětská odstrkovadla, prohlíží si knihy s dopravní tematikou, skládá obrázky s dopravními prostředky, staví silnice, které doplňují semaforem, dopravními značkami a prostředky. Využívají tělocvičné náčiní pro stavbu silnice, převlékají se do kostýmů policistů, hasičů, záchranářů.

Získané vědomosti dětí v oblasti dopravní výchovy jsou většinou ověřovány při vycházce, kdy se děti snaží pojmenovávat dopravní značky. Některé učitelky připravují pro děti činnost na dopravním hřišti, kde využívají svých nabitých poznatků. Vědomosti od dětí si učitelky ověřují v řízeném rozhovoru při hře a ke zpětné vazbě dochází i při besedě s policisty.

Učitelkám v mateřských školách chybí semináře zabývající se dopravní tematikou. Pouze 3 učitelky absolvovaly seminář zaměřený na dopravní výchovu.

2. Praktická část

V druhé praktické části, bych ráda přispěla k většímu využití a zařazování dopravní výchovy do předškolního vzdělávání. Poukazuji na to, že dopravní výchova není pouze učení se pravidlům a dopravním značkám, ale při vhodném předložení dle věku dítěte se dá při ní užít spousta zábavy a děti činnosti zaměřené na dopravní výchovu provádí s nadšením a oblibou.

Pravidelné a důsledné využívání prvků dopravní výchovy již v útlém věku má velký význam pro budoucí život dítěte v rámci jeho bezpečnosti.

Ve své práci jsem vyzkoušela různé činnosti, které nejenom pro mne, ale i pro děti byly velkým přínosem a společně prožité chvíle jsme si opravdu užily.

V praktické části své bakalářské práce uvádím tématický celek s využitím dopravní výchovy. Veškeré činnosti uváděné v tématickém bloku jsem si prakticky s dětmi vyzkoušela.

Tématický blok jsem prováděla ve své vlastní třídě (IV. třída Kočky) v „Mateřské škole, Hlinecká, Týn nad Vltavou“. Jednalo se o heterogenní třídu s počtem dětí 26 ve věku 4-6 let.

2.1. Tématický blok - „Kamarádi, pojd'te si hrát se Stojíkem a Chodíkem“

Dopravní výchově s dětmi předškolního věku se věnuji každý den. Intenzivněji se jí zabývám převážně v začátku školního roku, kdy se děti seznamují s novými kamarády, paní učitelkami, prostředím třídy, novými pravidly v kolektivu. Tématický blok „Kamarádi, pojd'te si hrát se Stojíkem a Chodíkem“ jsem zařadila do začátku nového školního roku.

Cíle:

- Vést děti k pohotové orientaci, procvičovat běh k určenému cíli na signál
- Rozvíjet sluchové vnímání
- Bezpečné přecházení vozovky na barevné znamení
- Rozvíjet vyjadřovací schopnosti formou popisu
- Opakovat hlásku na začátku slova, upevňovat názvy dopravních prostředků
- Spolupracovat s kamarády
- Vyslechnout pozorně předčítání krátkého textu

Během úvodu do dopravní výchovy jsem nejprve potřebovala zjistit, jaké znalosti a návyky děti mají. Společně jsme se posadily do kruhu. Ptala jsem se dětí na možné chování v silničním provozu, abych zjistila, zda již děti mají základní návyky a dostatečné znalosti (každé dítě jsem požádala aby ostatním ukázalo kde má pravou ruku, a kde levou → ověření, zda umí rozlišovat pravou a levou stranu. Zda rozlišují barvy – červená, žlutá, zelená. Barvy jsem si ověřila formou hry „pan Čáp ztratil čepičku a za pomoci písničky „To je on malý slon“ kdy slovo „malý“ nahrazujeme barvami. Každé dítě má v ruce barevná kolečka po zaznění barvy, zvedne dané kolečko nad hlavu). Postupně jsem dětem kladla různé otázky, na které mohly spontánně reagovat. Například:

- Co uděláme, chceme-li vstoupit do silnice
- Co je to semafor
- Jaké barvy na něm najdeme

- Na jakou barvu vcházíme do silnice
- Jak poznají na semaforu slepí lidé, že svítí zelená a mohou tedy bezpečně přejít
- Smíme si hrát na silnici, chodníku

Občas nastala situace, kdy žádné z dětí odpověď neznalo. Sama jsem správně odpověděla a vše dětem řádně vysvětlila. Předem připravenými otázkami jsem zjistila, na jaké úrovni v oblasti dopravní výchovy vhodné jejich věku děti jsou. Postupně se budu snažit sjednotit jejich znalosti ohledně dopravní výchovy. Na základě této aktivity jsem si připravila vzdělávací nabídku, abych dosáhla požadovaných cílů.

Reflexe:

Díky společnému povídání s dětmi v kruhu jsem zjistila, že 10 dětem z 26 dělá problém rozlišit levou a pravou stranu. Základní barvy rozpoznaly všechny děti. 5 dětem dělaly problémy doplňkové barvy (oranžová, šedá, fialová). Na otázku co je to semafor a jaké barvy na něm najdeme, dokázaly odpovědět všechny děti. Nikdo z dětí nedokázal odpovědět na otázku „Jak poznají na semaforu slepí lidé, že svítí zelená a mohou tedy bezpečně přejít“.

Při pobytu venku jsme společně s dětmi šly vycházkou k nejbližšímu semaforu. Děti měly za úkol zavřít oči a pouze poslouchat jaký zvuk vydává semafor v době kdy svítí červená , jaký když svítí zelená. Samy děti během chvilky dokázali odpovědět: „Když svítí červená semafor bliká pomalu, když svítí zelená semafor bliká rychle“.

Dovednosti, které si děti samy ověří prakticky mají pro ně větší význam než pouhé vysvětlování a předvádění.

Druhý den za dětmi do školky přišly dva kamarádi, kteří bydlí v domečku na vysoké nožce. Zelený panáček Chodík a červený panáček Stojík. Chtěli děti naučit, jak mají správně přecházet silnici. K tomu jim posloužil příběh „Jak Chodík nemohl chodit“.

Děti seděly v kruhu uprostřed třídy a já jim přečetla příběh o Chodíkovi a Stojíkovi.

Uprostřed městečka Přechodova stál semafor. Od rána na něm svítil červený panáček Stojík a volal: „Stůj! Dokud svítím musíte zůstat stát. Nikdo nemůže přejít na druhou stranu silnice, aby se nestalo neštěstí.“

Dospělí se na chodníku poslušně zastavili. Zůstaly stát i děti z mateřské školy. Chvilku se na Stojíka dívaly, ale potom začaly prosit: „Přestaň už svítit, Stojíku! Jdeme na hřiště.“ Červený panáček

zhasl, ale za chvíli se opět rozsvítil. „Stůj! Dokud svítím musíte zůstat stát. Nikdo nemůže přejít na druhou stranu silnice, aby se nestalo neštěstí.“

„Co je to za pořádek, semafore!“ zlobily se děti. „Proč nerozsvítíš i druhého panáčka, zeleného Chodíka?“ „Nějaký nezbeda umazal jeho domeček blátem. Není ho v něm vidět,“ odpověděl semafor. A v tom právě jelo kolem policejní auto. Zastavilo u semaforu a policista dal zablácený domeček Chodíka do pořádku. Zelený panáček Chodík zazářil a zvolal:

„Přejděte na druhou stranu, dokud svítím, auta a všechny ostatní dopravní prostředky musí zůstat stát, aby se nestalo neštěstí.“

Dospělí i děti z mateřské školy rychle přešli na druhou stranu silnice, na protější chodník. Tam chvilku postáli a dívali se, jak se panáčci na semaforu střídají. Když se rozsvítil červený Stojík, lidé na chodníku zůstali stát. Ale jen co zhasl a rozsvítil se zelený panáček Chodík, všichni se dali do pohybu. Protože dospělí i děti v městečku Přechodově panáčky ze semaforu poslouchali, nestalo se žádné neštěstí.²⁸

Děti si na základě četby příběhu zkoušely z paměti vybavit, kde se v blízkosti mateřské školy nachází semafor. Za pomoci didaktické hry LOGICO PICCOLO, která se soustředí na aspekty bezpečnosti, které děti mohou samy ovlivnit si vyzkouší:

- vhodné oblékání

- správné vybavení kola
- bezpečné a slušné chování v každodenních situacích
- znalosti základních pravidel silničního provozu
- znalosti dopravních značek
- znalosti barev na semaforech



Venku jsme společně vyhledaly přechod se semaforem a zkusily přes něj správně přejít. Četba příběhu nás připravila na zítřejší návštěvu, kdy za námi do mateřské školy přijde policista Policie ČR.

Reflexe:

Všechny děti se dokázaly plně soustředit na čtený text. Vybavit si , kde je nejbližší semafor v okolí mateřské školy byla pro ně hračka neboť předešlý den jsme ho společně navštívili. Dokázaly vysvětlit proč je dobré, aby semafor vydával zvuk, neboť se jim vybavila vlastní zkušenost z předcházejícího dne. Děti na otázky ke čtenému textu reagovaly bystře a správně. Všichni se snažily zapojit.

Při didaktické hře LOGICO PICCOLO, děti využívaly nabytých vědomostí, které již získaly a vyzkoušely si jejich správnost při řešení úkolů. Na didaktické hře se dětem líbilo, že si samy mohou kontrolovat své odpovědi a případné chyby opravit.

Hádankou, za pomoci obrázku, slovního popisu, pantomimou jsem dovedla děti k překvapení – návštěvě, která čekala za dveřmi:

- Kdo řídí dopravu na křižovatce, když se rozbije semafor?
- Co se může stát tam, kde dopravní značky chybějí nebo jsou zničené? Kdo to pomůže vyřešit?
- Kdo může autům i chodcům přikázat, jak se mají chovat na silnici a na chodníku.

Děti díky přesně směřovaným otázkám a obrázkům brzy přišly na překvapení, které stálo za dveřmi – pana policistu. Pan policista přišel v uniformě, představil se a vysvětlil dětem, co je úkolem jeho práce u Policie ČR. Řekl dětem, co by měly dělat, když se stanou účastníky dopravní nehody a jaká telefonní čísla by si měly zapamatovat.

Po té si děti zahrály na novináře, kteří si pozvali do studia hosta – policistu. S využitím mikrofону mu kladly různé otázky nejen o jeho práci. Policista zodpověděl všechny otázky, které děti vyřkly.

Společně s dětmi jsme si vytvořily z tělovýchovného náradí, dopravních značek apod. křižovatku a zahrály si pohybovou hru „*Na barevné dopravní prostředky*“

Dětem jsem rozdala obrázky s dopravními prostředky, které si daly za krk. V různých částech třídy jsem barevnými praporky (červeným, zeleným, oranžovým) vyznačila prostor pro tři garáže. Stoupla jsem si doprostřed kruhového objezdu, abych mohla řídit dopravu. Na domluvený zvukový signál (zapískání na píšťalku) začaly dopravní prostředky jezdit po třídě, ale zároveň mne musely sledovat. Jakmile jsem zvedla barevný praporek, dopravní prostředky příslušné barvy musely jet do své garáže. (Jakmile děti hru pochopily, moji roli převzaly děti).



Po nějaké době, kdy si děti hru osvojily a částečně zažily, policista záměrně vytvořil několik problémových situací, které se snažily děti slovně popsat a vyřešit za jeho pomoci. U každé situace si ukázaly a popsaly dopravní značku, která předcházela vzniku dopravní nehody na silnici. Značku umístily do křižovatky.



Reflexe:

Společně strávené dopoledne s policistou bylo nejen pro děti, ale i pro mne samotnou velkým přínosem. Děti byly natěšené, plně soustředěné, snažily se o vzájemnou komunikaci s policistou převážně díky hře „Na novináře“, kdy si přišly velmi důležití, hlavně v momentě, když mohly klást své otázky do mikrofону. O to víc se děti snažily,

protože každé z nich si chtělo vyzkoušet mluvit do mikrofону. Sám policista byl mile překvapen, když mu děti samy dokázaly vyjmenovat důležitá telefonní čísla 150, 155, 158 a zařadit je k vhodnému útvaru.

Během pohybové hry se všechny děti snažily dodržovat smluvená pravidla. Občas nastala situace, že se některé z dětí plně nesoustředilo na barvy semaforu, který byl také součástí hry a došlo k dopravní nehodě, kterou musely okomentovat a vysvětlit, proč se to stalo. Velkou odměnou pro děti bylo pozvání od policisty do místní základny Policie ČR v Týně nad Vltavou.



Chodík se Stojíkem děti během činností a her neustále pozorovali a zjistili, že si děti občas pletou význam barev na semaforu a proto pro ně připravili hru „*Na semafor*“.

Nejdříve si s dětmi zopakovali význam a jednotlivé barvy na semaforu červená – stát, oranžová – připrav se, zelená – jeď. Upozornili také na správnou posloupnost barev, jak musí jít přesně za sebou a že se nemohou různě střídat.

Poprosili mě, abych každému z dětí dala barevný kroužek (rozdala jsem kroužky tří barev červený – žlutý – zelený). Chodík se Stojíkem vysvětlili dětem pravidla hry a hra mohla začít.

Děti běhaly volně po hrací ploše třídy a v ruce držely kroužek jako volant.

Tempo běhu jsem určovala říkankou :

*„Červená je kytička,
žlutá barva sluníčka,
zelená je milé děti,
jako hrášku kulička.“*

Na předem domluvený zvukový signál (zapískání na píšťalku) děti sestavovaly „semaforey“. Děti během hry musely dodržovat předem smluvená pravidla :

- světla semaforu musí být sestavena pěkně nad
- počet kroužků jednotlivých barev musí být stejný
- děti musí dávat pozor při volném pohybu po třídě, na sebe a své kamarády (nestrkat)
- včas zareagovat na zvukový signál²⁹



²⁹ JUKLÍČKOVÁ-KRESTOVSKÁ, Zdeňka, DVOŘÁKOVÁ, Jitka, ŠMEJKALOVÁ, Anna. *Pohybové hry dětí předškolního věku*. Praha: SPN, 1985.

Po dohrané hře byli Chodík se Stojíkem velmi spokojeni, že si děti dávaly dobrý pozor při sestavování semaforu a za odměnu je naučily říkanku „Semafor“:

*Jedno kolo červené,
jedno kolo žluté,
jedno kolo zelené -
k čemupak to bude?*

*Dáme kola do krabice,
postavíme u silnice:
Semafor je kamarád -
budeme ho poslouchat.³⁰*

Reflexe:

Děti pohybová hra velmi bavila, dávaly si dobrý pozor, aby do sebe nevrážely a nezpůsobily si zranění. Pohotově se snažily reagovat na zvukový signál.

Velkým přínosem této hry pro děti bylo, že si opravdu všechny zapamatovaly posloupnost barev na semaforu, což jsme si prakticky ověřily při pobytu venku, kde jsme došly k semaforu a každé z dětí bylo schopno vysvětlit význam barev.

Říkanou „Semafor jsem dále využila jako grafomotorický cvik, kdy děti nejdříve s prstem vztyčeným před sebou, poté na papír graficky znázorňovaly postupně jednotlivé řádky říkanky.

V rámci říkanky jsem u dětí rozvíjela prostorovou představivost, artikulační pohotovost a zvládání jemné pohybové motoriky.

Dopravní výchovu s dětmi jsem zařadila i do hudebně - pohybové výchovy. Děti seděly volně rozmístěny po celé volné hrací ploše třídy. Jejich úkolem bylo říci, jakou píseň jim připomíná zahraná melodie (hrála jsem na varhany a jednalo se o píseň „Hlava, ramena, kolena, palce“, kterou děti velmi dobře znají). Melodii děti poznaly.

Na stejnou melodii, ovšem jiná slova jsem dětem zazpívala píseň „Čím pojedeme“.

30 JENČKOVÁ, Eva. *Dopravní prostředky v pohybových hrách s hudbou 1. díl*. Hradec Králové: TANDEM, 2010. ISBN 80-86901-03-3.

*Auta, tramvaje, motorky, kola,
motorky, kola, motorky, kola.
Auta, tramvaje, motorky, kola,
rychlíky, lodě, traktory.*

Společně s dětmi jsme se píseň nejdříve naučily zpívat. Po zvládnutí textu jsem připojila i pohyb, kterým děti vyjadřovaly jednotlivé hudební prostředky.

- auta – točení volantem do stran (metrum)
- tramvaje – sběrač elektřiny z vedení: ruce spojit nad hlavou
- motorky – držet řídítka a 2x našlápnout pedálem (metrum)
- kola – šlapání do pedálů: střídavě rukama před tělem
- rychlíky – boční kruh ohnutými pažemi zpředu dozadu (takt)
- lodě – jeden záběr pádlem po straně těla (takt)
- traktory – točení volantem do stran a 2x dupnutí (takt)

V kruhu při společném rozhovoru s dětmi jsme vymýšlely, kde všude můžeme dopravní prostředky potkat, kde a po čem jezdí. Jaké mají typické zvuky, podle kterých poznáme jejich jízdu.

Děti díky otázkám jsem dovedla k tomu, že dopravní prostředky mají i zvukové signály, kterými se ohlašují nebo jimi varují ostatní před nebezpečím (troubení, houkání, cinkání, zvonění).

Doprostřed kruhu jsem položila hřebek, prstové činelky, drhlo, zvonek na kolo, igelitový sáček, plastovou lahev, řehlačku.

Společně jsme si předvedly jaký zvuk budou předměty vydávat a přiřadily je k dopravním prostředkům z písně.

- auta – hra na hřebek (metrum)
- tramvaje – 3x cinknout prstovými činelky (rytmus)
- motorky – drhlem drhnout od sebe a k sobě (rytmus)
- kola – zazvonit zvonkem na kolo (metrum)
- rychlíky – igelitový sáček třít v dlaních (rytmus)

- lodě – zahoukat přes hrdlo láhve dlouhý tón (takt)
- traktory – 3x krátce otočit rukojetí řehťáčky (metrum)

Každé z dětí si vybralo jeden předmět , seřadila jsem je vedle sebe podle pořadí dopravních prostředků z písně a začaly jsme hrát. Nejdříve děti hrály na hudební nástroje ve stanoveném pořadí a doprovázely se zpěvem. Po chvíli jsem hru ztížila a děti hrály pouze na hudební nástroje bez zpěvu.

Reflexe:

Děti si hudebně pohybovou činnost velmi užily. Zjistily, že se dají při doprovodu písní využít i netradiční hudební nástroje, čímž se jejich zájem ještě více zvýšil. Při hře na hudební nástroje si děti obohacovaly individuální pohybové zásoby ve spojení s instrumentální hrou, rozvíjely smysl pro rytmus.

U pantomimického projevu jednotlivých dopravních prostředků se projevila přirozená spontánnost dětí spojená s empaticky prožívanou situací.

Tuto činnost jsem zvolila z důvodu hudebního rozvoje dětí a k jejich estetickému a citovému obohacení.

V závěru tématického bloku měli Chodík se Stojíkem pro děti připraveny pracovní listy, v nichž si děti samostatně ověřovaly nabitě vědomosti. Děti dolepovaly, dokreslovaly, vybarvovaly, slovně popisovaly :

- děti vlepovaly do obrázku správné dopravní značky, které k dané dopravní situaci patří
- prohlížely si obrázky s dopravními situacemi a říkaly, co kdo dělá špatně. Špatné chování v dopravním provozu, přelepily samolepkou se správným chováním
- samy vypravovaly příběh příběh podle obrázků
- oblékaly panáčky do vhodného oblečení při jízdě na kole, přiřazovaly reflexní prvky
- do obrázku dokreslovaly, jak mají správně sedět při jízdě v autě.

- samolepkami vylepovaly, co všechno má obsahovat správně vybavené kolo³¹



Reflexe :

Samostatná práce každého dítěte s pracovním sešitem, byla novou zkušeností, protože pracovaly všichni najednou. Do teď děti byly zvyklé pracovat individuálně nebo v menších skupinách. Počáteční nejistota dětí z nového způsobu plnění úkolu brzy opadla.

V pracovním sešitu děti využívaly vědomostí, které získaly v průběhu

31 NOVÁKOVÁ Iva. *AUTOŠKOLKA skřítko Bertika*. BESIP: Tiskárna a vydavatelství 999 s. r. o.

tématického bloku. U dětí byla rozvíjena soustředěnost, jemná motorika, pečlivost, slovní zásoba. U slovního popisu dopravních situací dětmi jsem dbala na správné vyjadřování a nazývání dopravních značek.

Za správně splněné úkoly obdržely děti razítko policisty. Byla to pro ně velká motivace, a o to více se děti snažily plnit správně další úkoly.

III. Závěr

Záměrem mé bakalářské práce bylo poukázat na význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání. V teoretické části jsem se snažila nastítnit vývoj a význam dopravní výchovy pro děti v předškolním věku. Čím je charakterizován předškolní věk dítěte a jaké se vyskytují psychické zvláštnosti u dětí vzhledem k dopravní výchově. Jak se na výchově k dopravním situacím podílí rodina a školská instituce kterou v předškolním věku zastává mateřská škola. Ve kterých rolích můžeme spatřit dítě jako účastníka silničního provozu. Též jsem se okrajově zmínila o klíčových kompetencích odrážejících se v rámcových cílech.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelky v mateřských školách děti s dopravní výchovou seznamují. Z jejich odpovědí jsem zaznamenala, že by uvítaly semináře zaměřené právě na dopravní výchovu, které by mohly hravou formou po té zprostředkovat i dětem. Z dotazníkového šetření a vlastního pozorování jsem nenabyla dojmu, že by dopravní výchova učitelky v mateřských školách zvláštně oslovila. Děti jsou s dopravní výchovou většinou seznámeny slovně s využitím obrázkového materiálu. Chybí mi kreativita, nápaditost, tvořivost pro učitelky mateřských škol vlastní.

Praktickou část jsem vypracovala do tématického celku „Kamarádi, pojd'te si hrát se Stojíkem a Chodíkem“. V tematickém bloku zařazuji dopravní výchovu do různých činností s dětmi, které jsem prakticky vyzkoušela. Dopravní výchovu jsem využila při pohybových hrách, zpěvu, grafomotorickém cvičení, pohybové improvizaci, didaktické hře, při čtení příběhu.

Tuto svou práci bych ráda poskytla i jako možnou inspiraci s cílem poukázat, že dopravní výchova může být zprostředkována různými, zábavnějšími metodami pro učitele i děti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BELZ, Horst, SIEGRIST, Marco. *KLÍČOVÉ KOMPETENCE a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.
- BERDYCHOVÁ, Jana, *Dopravní výchova – Mámo, táto, přesvědč mě, že jezdíme bezpečně*. České Budějovice: Merkur.
- HEINRICHOVÁ, Jitka, STRÁNSKÁ, Ivana, WINKLEROVÁ, Monika. *Metodika pro výuku dopravních značek*. Centrum dopravního výzkumu, 2006.
- INFORMATORIUM. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*, XIX. Ročník, číslo 8. Praha: Portál, 2012. ISSN 1210-7506.
- JANOTOVÁ, Dana. *Rodičům o dopravní výchově*. Gottwaldov: Merkur č. 7058.
- JENČKOVÁ, Eva. *Dopravní prostředky v pohybových hrách s hudbou 1. díl*. Hradec Králové: TANDEM, 2010. ISBN 80-86901-03-3.
- JUKLÍČKOVÁ-KRESTOVSKÁ, Zdeňka, DVOŘÁKOVÁ, Jitka, ŠMEJKALOVÁ, Anna. *Pohybové hry dětí předškolního věku*. Praha: SPN, 1985.
- KAFOMET pro mateřské školy*. Stařec: INFRA, 2011. ISSN 1801-853X.
- Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004.
- Logico PICCOLO. Praha: Mutabene, spol. s r. o., 2008. ISBN 978-80-86745-23-7.
- MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
- NOVÁKOVÁ Iva. *AUTOŠKOLKA skřítko Bertika*. BESIP: Tiskárna a vydavatelství 999 s. r. o.
- OLŠAN, Miroslav, KONEČNÝ, Martin. *Bezpečí dítěte v dopravě – pomocník a rádce rodičům*. Praha: Ministerstvo dopravy, 2008.
- POMPL, Vladimír. *Děti v silničním provozu, metodika dopravní výchovy dětí ve věku 6-15 let*. BESIP, 1970.
- SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-802-4609-560.
- VOSKOVÁ, Lenka a kolektiv. *Metodika dopravní výchovy v předškolním věku*. Praha: SPN, 1988.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova v rodině*. Praha: Fortuna, 2001.
ISBN 80-7168-790-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2009/32/32/texty/provalilova.pdf>

<http://www.czrso.cz/clanky/dopravni-vychova-v-predskolnim-veku>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/r/PAB/4>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník

Vážené kolegyně a kolegové,
jmenuji se Jana Vandová. Pracuji jako učitelka v mateřské škole v Týně nad Vltavou. Studuji III. Ročník dálkového studia Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity. Žádám Vás o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zmapovat, jakým způsobem a v jakých časových intervalech seznamují učitelé/učitelky děti předškolního věku s dopravní výchovou.

Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou využity jako podklad k praktické části bakalářské práce.

Děkuji za Váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

1. Je dopravní výchova součástí výukového programu ve vaší MŠ

- a) Ano
- b) Ne

2. Kolik hodin týdně věnujete dopravní výchově

.....

.....

3. Prostřednictvím jakých subjektů je dopravní výchova ve vaší MŠ realizována

.....

.....

.....

.....

4. Máte v MŠ nějaké materiály zabývající se dopravní výchovou? (Pokud ano, uveďte jaké)

.....

.....

.....

.....

5. Do jakých činností dopravní výchovu zařazujete

.....

.....

6. Máte v MŠ dostatek pomůcek k výuce dopravní výchovy

- a) Ano
- b) Ne

7. S jakými hračkami nebo pomůckami pro dopravní výchovu si děti mohou volně hrát

.....

.....

.....

8. Jak ověřujete získané vědomosti dětí v dopravní výchově

.....

.....

.....

9. Absolvovali jste nějaký kurz či seminář zabývající se dopravní výchovou (pokud ano, jaký)

.....

.....

10. V čem myslíte, že spočívá význam dopravní výchovy v předškolním vzdělávání

.....

.....

.....

.....

Za vyplnění dotazníku Vám ještě jednou děkuji.